

САНАА ОЛОХ

ХААМЯТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫМ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ХАҮЯТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 106 (7179). ● 1991 сэд. Баладан ыйын 3 күнэ, Ойтуорунньук ● Сманата 8 харчм

✧ Мэччирэн—өлгөм үүт, эмис эт тунгата ✧

МАННЫК ҮЛЭЛЭЭН ЫРААППАППЫТ

«Чурагчы» совхоз ордун үүхкэ балалымайыгата күн-түүн ыраан иһэр. Эбэлхтэ бэллээтэммитин курдук, оройуонига да биллэрэллэбит ударнай ыйга өрө охсон ылаахтааһар таңнары барыбыт улаатта. Оҕыйынан үүхкэ госуларствога иэспит 150 тонна буолбута, ити өссө тустаах ыйга ситэ отчуокка илкрбэтэх 56 тонна үүһүтүн бэйэбит испитинэн лахсыбыһыт үрдүбүн. Атырдыах ыйыгар 50-ча тонна үүт былааннамыттан ситэ ылыллыбата. Итиээн иэспит өссө улаатта. Балалыһыга кенер, графика илрэр биллэбэт да буолан барда. Того?

Бастатан, отделениеларга үлэни-хамнаы тэрийэр, коллективтары хамсагар, салаалар кадрлар, техникастар суохтар. Бу сааскыттан ыла тахсыбыт мөлтөх балаһааһына хайдах да көмүскөтө, көнөр кыага да суох. Ылай көрүп, совхоз улахан уюуна иһин от дөлөнүстэ үүт маһар, от оттонор быһдыһыктаах кэмиэрлэр управлююһайа суох салаалан кэллэ, хоһуу биригэдьинэр бэйэтэ солбукка, баһаалыстада үлээлэтэ, зоотехник дьин төрүтүнүттэн суога. Дэ уонна кэмтэн туту ирдэниити? Уһун Куел биригэздэтин үлэтин илээни-садалаан олоһот арииднай коллективныт старшайа К. С. Макаров аты баһынай хаһаайыстыбатыгар барабын, оһон дьарытырабын дьин үлэтин сааскытан ыспыта. Манна хаалбыт улаһыттар, — бүтүгүһэ дьары туһурай туһунаа сабыллыһаһыларын киллэрэ тураллар. Дьон үлээлэбэт буолла. Манна даратан эттэххэ, баһынай хаһаайыстыбатыгар барыы бинити совхозка ордун маас сабай. Бу, ис дьингэр, дыксыниһилээх. Маны туһааннаах төрилтэлэр, тыа хаһаайыстыбатын управлениета үөрэтэн нөрөрө паада буолла. Тодо дьитэххэ, совхоз итинник быстах структураларга бытарыйыһытын итээн ирөөсчү эрэ буолуһуохка баара. Буолар буолтун кэниэ дьаһалыһыһыны туһата суоһун билэбэт эбээт. Ыһыгын өссө оһуола оһолорунан оһоробут, хаһа үөрөх садаланна уонна хантаа балаһыанһабыт көнөл кэлиһэрий. Кадр болпуруоһун совхоз бэйэтин куһуһунэ эрэ быһаарбата биллини эбээт. Туту куһуттэбит? Эбээтэр совхоз хайдах иһылларын көтөһөбүт дү? Ыһааһыһаха уонна суһалдык.

Армылаах отделениытыгар да бааламаныа итин-
тэн улахан ордуга суох. Эмиэ орто сүбүөх кадрдар
специалистар тийбэттэр. Отделение управлююцайа
созодотубун мехсон баран быйыл сана уоллускатыгар
барда. Хонуу биригэдиныра, зоотехник суох. Итин-
ник аада туруохха соп. Улэһит илин ханна да тий-
бэт. Арай Түөлэ отделениыга сана управлююцайда-
нан, Н. И. Монастырев ааамыта, балачча өрө тар-
дынна. Илэһити арендай предпринятиытыгар, биһи-
ти, совхоз, өртүтүн орооспот да буолан бардыбыт.
Индир-саралдыр, гэрйэр дьонноох, специалистар
даах буоллааха дьыала итинник, букуаты атынныа
сэаллаа.

Ошон Сылган отделениетыгар, Арылзлахха дафаны
мнестеда салайар кадрдары олохсутан үлөдөтүнөгө
опойомонаны тыа хаһаайлыстыбатын управдениета,

райсоветы бытуучу профессулары наада буолла. Мин биларбанан, дирекция өртүттөн мнэстэрэ үс-түүрт ийини катта кэсэстэн көрдүлэр эрэри, сөбүлэнэр кпһи баара көстүбөт.

Көстөрүн курдук, итшпик тэрээһиннэн мөчир-рэн ыйдарын мүлчү туттубут. Мөчирээг халтанчаа-та, ошон армый сирдээх-уоттаах өртүлэрбит отот Дооһунга көсүлэр. Холобур, Армылтаах отделение-тыгар П. Н. Демьянов салайар «Книжка» арендай коллективга Сымалаахтан отторго көстө, Уолсайынан, бу коллектив үлэтэ үгүсүлэрэ холобур буолар. Дьон-норо олохтоохтук, кырдып, үрдүк үүт иһин турунан үлэлиилэр. Ол иһин сүөсүһүтэр ортолоругар ула-хан хамсаайын, үлэттэн уурайын суох. Сайынтгы да ыйларга, сүрүннээ, ыалпыһыттар бөйөлэрэ үлэ-лэттиилэр. Эмнэ армый тэрээһиннээх Түөһэ отде-лениетин биһр фермата Кытаахыга оттордуу көстө. Ва-ры фермаларга сен буолар комбикормнаахтар, ошон мантан күһүгүнүгэ, мөчирээг халтанчаабыт көмүтөр сүөһүгэ эбин аһылыгы күүскэ ситэр сөрүк тулар. Биһары устэ ыалын ханна да төрөллүбөт. Ит аны ыыллыбат да буолда.

Бичат сүебүгү күүбүгү уотуга туруорарга кассетинан, былааннан турабыз. Сылалта Улахан Күөлгө, Түейлэ, Килленигэ уонна Арыылаахха барыта 400-чээ сүебүгү уотухахт. Сүебүгү илгисиниз уотугу өлөс Улахан Күөлгө тэрийиэххит. Манна 35 бородуһуну туруоруоххут.

[illegible]

Ныстык хотондор өрөмүөннөрүгэр үлэ үөмтөл-
бэнне турар. Түйсээ. Арылдаахка сага хотондор
үлөз кыриэхтөөхтөрө кылалыбат буолла. Атын сага
туугу уопка суох дарааны этэ. Бэрэң биир хотонно-
ро тердүүтүн тувсарыллар, чөлүгөр түһэриллэр. Ону
дарамы шевтээхтөрбөт — нэлэстэниини олох-дьаах
өгөгүтүн хааччылар производственной управленне
анал биригээдэтэ тутар. Үлэни алтынын 1 күшүтөр
диари бүтөрөгө дуоабардаахтар. Атын хотондор
улаханнык тыатталлыбакка тураллар. От үлөтө үмү-
рдэниин, дьом, үлөһиттэр коллахтарына эрэ кылал-
бар буолла.

Огноогун хаамыга астигнарбат. Бэлэрийн хэс-
тэнна бэлэнийнх олгох 40-тан талха бэрлэгийн
эрэ сөгдүүлжээд ивэрбүт буоллахыгана, бэрлэ-
гийн бэрлэгийнх дээр 37 бэрлэгийнх онуу ил-
лүт. Итгээр олго ханган буулан сүтэлгээрэр тууа
тусла нэвээр. Олго өсөө илгэрлэгэр тууа.

С. ПУДОВА,
совхоз кылабынай зоотехник

СЫЛЛААҒЫ ТУОЛЛА

Сүүхү ашигтайн бэлэн-
нээний бэлдэлтийг таах
хүннэрэ түмүгнээдлэрэ
снэй бигрдн мйдаах о-
лодгоринан бирэмнээл-
нээлэр.

хочомлоо уу кэлбэнкэ ку-
рааннаабыгтарын түнүнэн
Манна отгуур эвснэлэр
бары даганы эрнэ-дөхсн
үлэлээтнлэр. Ордуу

албантхик нэлсэтэвсбйт. Ол эрээрн үдэнн табан төрнй-дэхх, мавна дабаны сүе-нүгэ дорооххой аһынғын бөлөөннэххэ сөбүн «Мын-дабайм» сонхох Болутур-даагы отйеленнета көр-дөрдө. Сезон устата болу-гурдар 2700 тонна оту со-ботуошвалынрга сору-тамынтгара. Ону субу-күннэрга 3400 тоннанан толордуглар. Онон сонхох үлүгэй түмүгү Т. Н. Сам-ынн салайар колдентива сэтнэтэ. Кинилэр 380 тонна бастын хаачысы-бадлах оту бөлөөннйр сору-ктаахтарын 150 тонна-ман аһардылар. Ол нһнн убаһанан бирилжнйзлэнк-лар. Отгон Д. М. Сидоро-салайар үлэ уонна сын-ндалаа лаадырын отчут-гара соруудахтарын эмнэ-зэлнэ аһардылар.

Болугуудар сыйлаабы
былаан туудла дигэн тох-
тоон хаалбака салгын
оттууллар. Ону тэгэ кыс-
тыкка балзын жүргүөм-
нээхтик ытталлар.

Е. ПЕТУХОВ.

Е. ПЕТУХОВ.

ТАХСЫЛААХТЫК ҮЛЭЛИЙЛЛЭР

Болтуур механизматордара элбэх сыллаах оту айһынаа дьарыттаммытара балачча буолла уонна кини технологиятын билиги оройуонга баһылабыт дьонунан аарыахха сөл. Бу кэскиллээх дьыаланы быһыл сааскыттан механизматор Тимофей Николаевич Саввин баһылыыр-коһулуур. Элбэх сыллаах оту үүннэрэр бу ээно быһыл 400 тонна дорооххой абылыта бэлэмниир соруктаарын 60 тоннанан аһарда уонна 25 тонна от сизмэтин хоһуйан муурта-хаттаа.

Звоньейдара Т. Н. лар.
Савын 115 гектардаах
Тарышар баалынзатыгар С. ПОЛОВ.

С. ПОПОВ.

САНГА МИЭБЭЛ

Маһы танастыыр комбинат минбалһи онгорор сыаһы үлэһиттэре корпусной быһаччыһа-ыскаабы таһан оторууга бу ыйтан киридилэр. Санга минбал дьахтар киһиэхэ анал-лаах уосна араас таһаһысабы үтэр долбуудлар-даах. Ыскаан үс заннаах, тупсаһай оноһуулаах. Сыаната 500 солк. буолара сабадалатар.

Сыах үлэһиттэре итинник ыскаабы 50 устууна-ны онгорорго сорууттаһы-лар.

«СО» корр.

«CO» Ropp.

Рязанский уобаласка сагшас чаастар, уматык-обунууштуур матырыбаалар тийибэттэре сүөбү аһылытын соботуопкалааһын хаамыһын ордук уустугурдаллар. Ол тыһан баран сорох бастын хааһыстыбаларга марахан алаһыһыһаһтан хайдах тахсарга үөрөннүлэр, үлэ-техниканы сатабыт-лаахтыгы аттаран туруор-са уһулуһнулар. Холбоур, «Кыһыл Сулус» колхозна ардахтаах күһүргэ оту сенанын аһаан бэлэмни-лэр, оттон куради күн — оһо аһаан хомуйаллар.

Толө даһаны марах-тары көрүстэлэр уоба-ласка сүөбү кыстыгар сөп буолар аһылыгы бэлэ-минир соруктаахтар. Рязанский оройуон механи-затордара хас бирдини те-бөбө 28-тым центнер аһылык едуннатын бэ-лэмминер иһин иһиһаһаллар. Күннлэр ита сымаларын субу күһүргэ ситиһер кыахтаһыһаллар.

Синимка: «Кыһыл Су-лус» колхозна сенаны бэ-лэмизийин түтүһа.

Ю. Дьяконов фототх.
СЭТА фотокрониката.

СССР фотохроника.

Оройуон совхозтарыгар сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин
балаҕан ыйын 2 күнүнээҕи сводката

Солхоотэр	үлэлнэр кннн ахсаана	ол нннгэр солхоот үлэлнн	зөөн ахсаана	ол нннгэр механизир.	оохуу (гектар)	нээлнн (тонна)	снмлээ (тонна)
Карл Маркс	190	88	10	—	4415	1489	1100
Субурууснай	96	96	11	—	6110	2811	1635
Эрннлн Эрнстнн	274	228	25	—	9412	4015	710
«Чуралчн»	185	149	21	—	6680	2569	1200
«Мннлараалнн»	242	129	13	—	6955	4616	2500
«Мугудай»	284	94	11	—	3645	1779	380
«Бахсн»	81	69	8	—	2675	1648	1528
Оройнчн үрдүнн	1352	851	99	—	39872	18927	9053

Статистика оройуонундагы отделе

АЛБАС АЙМАНАРБЫТ БУОЛААРАЙ

«Хоргууяр дьон буол-
лубут», — дьон хобдох тыл
буулдата. Ити тыл төрдө
туохханы? Ас-тагас, өс-
тон да ураты норуот тут-
тар табиара муорма буол-
бут, кун-туун мукура суох
ыарыы турар үһү. Онуох
уларыта тутуу лидере М.
С. Горбачеву уонна
РСФСР Президентэ В. Н.
Клычын буруйдуулар.
Кинилэр илгэнэ норуот-
тан тахсыбыт дьон, төрө-
бүт норуоттара туһаан
буолуон бугатын баарыбат
буолуохтаахтар. Дойду
урукку салайааччылара —
Сталин, Хрущёв, Бреж-
нев кэмнэригэр тутуһу-
ллубут диниэттан элэстэр
бөөххөмүттөх дойдуну-
рын кризистэн таһаарар-
га араас суоллары нору-
дуу сатыылар. Онуу-
ккалар кэрдөөн, комму-
нистический дойдуну
опыттарыы ытты туһаан-
га туруналлар. Үчүгэй
буолуорунга, тодо ытты-
дыа суохтаабыт, ити сис-
тема иһин аймакка улахан
сайдьыны адалытын туо-
ра сотор, мэлдьһэр эмиз
табыллыбат эбээт. Холо-
бур, президентинэн сала-
лыы, албах партияныы
хайыы-ула ыттылан туһа-
ан эрэбит. Урукку өртү-
гэр ханым да халбаһна-
аныы биллмээт софтох
партиянан салааллыыт тэ-
биллээх буолла дин. Ан-

экономиката ханһын нһы-
малары ити систематтан
сомсон ылар туһунан тол-
куйдуулар билиги лидер-
дэрибт.

Тэд саяагэр үлэлнүүр
идин ахсаана наһаа аарь-
баата. Идн үнсэ, ордуу
мичат, үрдүү хамнастаах
промышленнай мининэргэ
мустар буюула. Удлачнайга
марахан уйуултах мис-
сыналарга үлэлнүүр шо-
фердар мйга иккилин-үс-
түү тыймынча хамнастаах-
тар дигн сурулдан турар.
Якутскай куорагда авто-
бусуа үлэлзөгчидэр д
тыймынчаттан нтэргэ хам-
настааматтар диглэр.
Ону ииминанар содуруу
куотан эрэллэр үһү. Итин
этэн эрдэхтэрэ салтахта-
ра сгэ дигл.

Отгон итн-үүтү өнгөрө-
тня сирийн үлэнттэрийн
хамнастара нкин-үс мо-
нохтөн ояунбэт. Ол дини
дён улахан хамнастаах,
үзүгэй -үсүлбуйлаах
кин сирдэргэ күрэнэлэр.
Тыа сиритэр үлэлэбэт
буулаахынтыа, хинтай
зетанбэт-үөлэнэбэт? Ды-
нн баалаанкыаны ула-
рытар түбүтар рынок си-
лыаанкыанытэн иллэрон
эрэлэр. Припатизаци са-
даланна. Сотору кэзигдэ-
нн-үөлү өнгөрү бодог
фермердэр баар буюуох-
тара. Байблгт өнгөрбүт

бөрдүүксүбанын бай-
бит астыр промшлен-
Ностайхты, онуоха змиа
биднахха-хэрүөхха, эрдэт-
ли олыттары үөрөнөххө
ишад. Онуоха тас дойд-
лар ситиһилэрин тумар,
бука табыллыбата буолуу

Барыта дээдэлтэгийн үс-
туо, капитализмга, кини-
нн колдүүнээрһингэ тии-
нхэнгэ дүн үгүүсгэр
дэлгэснхэлэр. Сол дарань,
Ол эрээр бичиг ордун
дун дүн социализм үгү-
гөйдэрин, ситһинхэрин
бүнэ билэрбэнтгэр бу-
лар. Олору хайдах да
туора анхнахтара суора.
Бу дунд атердах мийн
12 муунгэр Россия үрдүк
салайадчмыларьтан биир
дэсгэр Силсв чааһынай
предпринимателэр үлэ-
гэр кытаанх контурсулга
түтүлгөөхтэдүн туһуна
ийн телевиденценэн этэн
турар. Тын спигэр бы-
тархай эбэтэр бөлөхтөө
чааһынай хаһаайниба-
ларын гэрийннн когул-
лэстилэр. Сирн общест-
веннай усина государст-
веннай бас бизннга бнэ-
ринтэн бородуулсуфа лал-
на аччаата, мөрүүтэ-хара-
йыата, хаһаайныг суох
сир кодууустэхтин туһа
нылыбат буолла дүн
саваалаххын. Ошон ит-
дһаал сөөтөөх, олу аһал
улахын хамсагыллах
буолуора,

Бийыл бирдншлэлэ дьонго сирн когулбазн- нэр дьон кыбыллары- ха- баалара оттонно, ошон сүөлүүчү ниттиэхтөрө, бийыл республикага сөн буолар бурдун калла днн- лэр. Он кэлнэ «хоргуйар бхолдубут» днн муну- тахсыйбазна, бэйэ бурдугу үүнүэриннн, астааһынн туһунан толкуйдуюхха. Мараһыммытыгар куруу- на, сахаар, чэй эмнэ нуор- манан атыкканыар. Харчы- хамнас да, үөлэ эппнтнн курдук, баар курдук, Бээ- днн, 170 солк, пенсиялаах бдоннор, хоргуйуом днэ нуттамыанка олоробун. Он- нооҕор уот сэрнн, тут- кураан сымдарыгар «хор- гуйдубут» днн санааны түһэрбөхтнн, былаанн холуһарбыт аатырымаа- ры, сангарбат да этнбн. Ама, да тугу барытын са- карар когул буолбутун ннн, итиннн тылаһар табыллыбат ннн, пахай дарааны, тугу ырылаабыт. Хата, үчүгөйднн тэрннн, сасаны, бастынн ннэ пахай ылан, харыны ыып- тэриннн үлэлиэднн, ку- раамдарынан куолуулан нут- тамыта буола сымдар- даалар ол туһалаах буолуу

М. ПОПОВ,
участник войны

Кулаевнах.

Друтскайдыабы научнай минннннн айналыбын «Геолиос» шарынан анологическай общество салгынынан көтөүчүдөүрө холлаанга 50-тан тахса уаас уетата сырыттылар. Юннн састазыгар академическай институттар үлөүттөүр, студенттар, үөрэнччилөр балалар.

учнаа сэмдларга тутарга
быһаарылдыбыта. Аэро-
стат экилэх кинэг нэлэ-
мэн регионнары харабыл-
дыабын сох. Оттоо иллэг
кэмнүгөр шарынан олох-
тоох дьоннору айылда кө-
рө көстүүдүкх мистэлэ-
рингар куулэйдэтиэхтэрэ.

Снимокка: айылраны
этгэн көрүүгә сорулах
уолкайданна, экипаж па-
ы көтүүгә бөләмнннр ту-
укаа түстө.

3. Брюханенко фотота.
(ССТА фотохрониката)

Шары Брно куоракка
онорбуттара. Хараабыл
алта км урдүктө тахсман,
күүлөр, обуурдар үрдү-
кэринен олус намыһагы-
нан көтүөн сөн. Онон па-

С. А. Новгородов төрөөбүтэ 100 сылын аарса

САХАТТАН БАСТАКЫНАН

С. А. Новгородов Петербурдагы университет бастагы курстарыттан на учнай үлгөз ыкпашаадын кордорбүтө. Кипи о. сылдарга сахаларга уруу дуу тыллари кытта илан тогон бидисетте. О. Н. Бетиник, В. В. Радлоу, А. а. перикологтар сак тылым тулуван чипчиин дэрин элбэхтик аадыт лаабыт, академик А. И. Самойлович лекциялары тар утумнаахтык сылды быта, профессор Л. И. Церба фонетикада экспи рименталнай лаборато риялытар саха тылын чип чииниш дьарыктамын.

сыллаахха «К вопросу о говорах в якутском языке» дэиэн баарын научнай ыстатыйата бачээттэммитэ. Бу диалектологияга саҥа тылгытар бастаан научнай үлэ этэ. Бастаммынан саҥа тылгытар «аймактык», «районнаа», «дээр» гоговотдар баалларын научнай төрүктэ олорууну быһаарбыта.

Петербурга 1916 сыл
лаахха Э. К. Пекарскай
«Краткий русско-якутский
словарь» кинигэти бачээт
тэнэр. Тылдьыт илһир
тылын академик Саме
лович суруйбута. Очч
лорго өссө студент Но
городов тылдыт суннь
кки уонна кини илһир
ыстатыйалар кэригэ
кэй сааалалары суруй
та. «Якутские вопро
сы» хаһыакка тахсыбыта. О
но Семен Андреевич ба
таан академик А. Р. С
молюхович саха тылын ф
нетикатыгар албастары
таарыйар, онтон салгы
Э. К. Пекарскай ты
дыттыгар сорох сахалы
тыллар суолталарын сы
датарыгар таһаартаабы
сыасхалдарын ыйытала
быт. Ол эрэри Сем
Андреевич, сорох итэ
гери ыйан туран, ты
дыт бачээттенэн тахсы
тын улахан үөрүүн
эбэрдээбитэ. Пекарс
тылдытын ырытан су
руйуута кини ученай-ли
гист буолар суолга эрэ
дэхтик турбутун итэ
титэ.

Новгородов өссө 1919-
сыллаахха саха тыла Ор-
хон тюрдарын тыллара-
тар чутас турарын бы-
һаарбыта. Ученый төрө-
бүт тылын атын тюрко-
монгольскай тылларга
тэнгизин эмнэ үөрэппитэ.
Бу проблеманы үөрэтэр-
ри, 3 тыһ, тахса карто-
наны оңорбута. Саха ты-
лын грамматикатыгар на-
учнай үлэни сурууарга
бадалааҕа да, олус түбүк-
тээх, кылгас олоҕо кини-
кэ оннук кыагы билэрбэ-
тээ.

Саха тылын үөрэтинин уонна чинчийинин университет таһымынан туруорса сылдьыбыта. Өссө 1915—1916 сылларга Петроградтаагы университетка саха тылын кафедрата үлэһини сылдьыбыта. Семен Андреевич 1919 сыллаахха «Мысль» кыһыакка суруйан саха тылын Приутскайдаагы университетка предмет быһыытынан кинилэргэ туруорсуута ойсомтордо.

Ученыйдар кинни сыз-
налымазларга уонга били-
мэллэре. «Новгородов
первый и пока единствен-
ный ученый-лингвист из
Якутов» диян эппэтэ ани-
демиэ А. Н. Самойлович.
Улахан кэскиллээх кини
олус кылгас эрээри, ча-
былхай ологу олорон
аастыта. Кини ученай,
общественнай - политиче-
ская деятель быһыыты-
нан сата арыллан иһэн
баара-суора 32 саастаабыр
ылдьан өлбүтэ.

Сага, соңун латинизацияланган алфавиттың сахалы бастагы үчүниктары өнөрү Нонгордов саха тылдар дигр академический бөлөмүнүн көрдүрүтү.

В. ЕРМОЛАЕВ

Национальнaя оскuола концепцията: бастакы хардыылар

ТӨРӨӨБҮТ ТЫЛЫ САЙЫННАРЫ

Саха ССР националь-
най оҕуодаларын сакаар
дан сайыннарын жопен-
циятын олоххо ылыларын
сүрүн баалаһыналыгыгар
аиталлар: «Төрөөбүт тыл-
— оҕо ойдо сайдарын, ту-
лаһылар эйгэни кайда
кылынарын, бэйэтин олу-
гар уонна киһи аймакка
бүтүнүүтүгэр үчүгэин
көрөнү аһар ымактаах ки-
һи буола үчүгүтүгү төрү-
тэ.

Төрөөбүт тыл өдө уч-
реңдениеларыгар хонна
оскуолаца туттулуута на-
ционалнай культуралары
сайыппарыма, респуб-
ликабыт төрүт норуотта-
рын оһууларынан хаалла-
рарга быһаарар суолта-
лаах».

Төрөөбүт тылы саймы-
нарымыта, мин санаабар
туох-ханнык нинниэ, оҕо
үчүгүйдик саҥарарыгар
болромтону ууруохха наа-
да. Күстэл буолбатах, би-
лигин билигин үрдүк үө-
рөхтээх специалистарбыт
даралы дьон-норуот ни-
ингэр тахсан бэйэлэрин
санааларын киби ытыһар
тыл тахчыларга тирээдэ-
рин, сааһылаан, ниниттэр
истиэх уус-уран тылынан
эппэттэр, кэпсээбэттэр.
Од тердэ-тобото оскуула-
да сытар. Үчүтүллэллэ
оҕолор толлуйдуохтаах-
тарын бэйэлэрэ толлуйдуу-
лар, ниниттэр саҥарыах
таахтарын бэйэлэрэ саҥа-
раллар, оҕо толорооччу-
лара буолар. Очотугу-
бу оҕо хайа саҥара-ни-
нэ, бейитин санаатын эг-

үөрэнэр дуох ээс туруор-
суулааһын ылынарарга
баата үһүктэр?

«Эдэр коммунист» хя-
хиаат 1988 сэл алтынны
2 хүнүнээдн хүмүлүгүгүр
исторический наука док-
тор профессор Г. Н. Ба-
шарин «Аралтардаадын
искусствотыгар ыччаты
тардың» диян ыстатыйа-
та бачээтэмизинтин бәріе
сөнгөрөн аахпытым, автор
туруар проблемалары-
гар, ону быһаарынага то-
лору собуләһэбин. Холо-
буу, Георгий Прокопье-
вич оёо, ыччат ыһааска,
аудиторияда (семинарда-
га, муһнахтарса, куру-
һуктарса, о. д. а.) актив-
найдык кыттан тыл этте
сатымахтаах дийи этэрэ
саамай сон. Ыһааска бә-
йэ санаатын этинттан оёо
общество олоғор актив-
найдык оробуута, бәйәти-
нин ойүи-санаатын атын
дионнуун үлөстипте са-
даланар. Сити көмгө хам
баттаммыт оёо кәлин да
мунук булар, сағата,
логиката һыйан сайды-
бат.

Сүүрбэйн саялдардаах-
ха С. А. Новгородов ал-
тынна Чуралчы бастаах
ступеннаах оюулатын уо-
роһааччылаа Василий Ма-
каров, Степан Кузмин.
Василий Харитонов, Ни-
нолентий Пономарев
Дмитрий Карсанаев уо. д.
а. «саяатар айахтар» дэ-
сэдыдыабыттар. Кылаас-
тын аудиторияда элэр-
тышпар дьон буолу уу-
мүттэрэ. Ити саяллардаа

Энэ үерэнхтншлэр котхон-
Тары тархигна, кльтур-
най революцины олоххо
лндлрингэ улахан дьон
агитацмалаан ноймилзгитэ
ориготугар элбэх үзлш
мыталлара. Дьон шингэр
бэйлэрин идеяларын к-
мүснээн, чармалхайдк
тыл этэ үөрэмшлэртэ.
Ол да ншп кшнлэртэн
нхлн республика сала-
лаачмшлара үүмшүтэрэ.
Барыларыттай чармалх-
дара Василь Харитонов
этэ.

Нийн дэвгнэ кумалын
нийн, эгнэлт суох ыраас-
тыг, хэрхэсбилдээхтн
тыл этэрэ. Улахан мун-
ныхтарга бэл утунтуу
олорбут дьон нийн тыл
этэр нэмтэр уулара ко-
тен, болдойон икэлдэрэ.
Василий Харитонов, кыра
үөрэхтээх буолан баран,
дирин билдирээх, куус-
тээх логикалаах салайаач-
чы буолбута. Г. П. Ба-
шарин илэ метастатьяты-
гар тыл этэргэ нийн ко-
руг баарын этэр—төхсө-
тээх уойна төхсө суох.
В. Харитонов былаан эр-
огосторо уойна онтун
дорун-дорун коро-коро
өйүттэн этэрэ. Ол ордуу
бэрдылаах, ытыһиары-
лаах буолар. Билигин
улахан мунныхтарга тыл
этэргэ бэлэмнээн кэлбэт
дьон муһулары кумал-
ыга нистэнэ. Дьон дикси
биирде көрбөккө умса тү-
һэн туран этиллэр. Ни-
киһиэхэ тийинтэ, дьа-
һыта кыра, Оҕон, бэр-
наадалаах да проблеман

туруудан барай, Дьон са-
лаатын, дуугатын кыйаан
тэрийнхэмээххын сөл. Мин
ескуолага отуттан тахса
сыл директорлаабытым.
Од билаһын тухары Ва-
сильий Харитоновтаах хо-
луоналарын курдук ити-
йэн-кутубан туран, саха-
лыы ыраастык, кэрэхсэ-
билдэхтик сагалар араа-
тары истибэккэ лепсила
тахсыбытым. Кэлин Хаты-
лытаары космопол албан-
аатын мууһыйгар үлэлэ-
битим. Онно оҕолор номо-
лоруохтэхтэр этэ. Хор,
онно кэтиттэн биир эмэ оҕо
байата тийһэн улахан дьо-
ну кытта көпсөтүһэн, дьон
пингэр тахсан тыл этэн
иыгарыйаа хомуйбата
ээ. Кылаас ралайлаачы-
лара, учууталлар да онно
кыйаан көрбөтүлөр. От-
тон оҕо кылаа улахан,
сагалара сагарман, бил-
дэһинэ билһин сөл. Холо-
бур, Хатылы ескуолатын
үөрэнэччигэ Валера Фе-
доров VI кылааска үөрөнө
сыйдыан астрономия те-
матыгар IX-X кылаастар-
та денит алдан кэрэхсэп-
питэ. Оттон ааспыт үөрөх
дьылыгар космонавтика
күнүтэр эмэ бэрт интэ-
риһинэй лекцияны лах-
пыт. Оҕону салайар, ко-
молонор буоллааха, сага-
ра үөрөннөн сөл. Быйы-
гы үөрөх дьылыгар сах-
тыдыан уонна литература-
тын учууталлара итин-
ни биир сыал-соруу оҕосто-
үлүнэхтэригар баалаабы

Н. СОЛОВЬЕВ,
Саха ССР ыччатын
Утуөлүкх институтига

Н. СОЛОВЬЕВ

